

O globalizaci z hlediska lingvistického¹

Edvard Lotko

Jazykovým aspektům globalizace by měla
lingvistika věnovat více pozornosti.
J. Bartmiński (2000, s. 116)

1. Obecně o globalizaci, jejích příčinách a projevech

Mnohovrstevnatý a interdisciplinární pojem a termín **globalizace** nebyl ještě doposud uspokojivým způsobem definován. I tak ale řada lingvistů, kteří se zabývají synchronními procesy v jazyce, zejm. v rovině lexika, užívá tohoto neologismu (nebo jeho derivátů) a snaží se ukázat, kde jsou příčiny globalizace a jaké jazykové aspekty tento proces obsahuje. Globalizace jako obecný civilizační jev má příčiny společensko-politické (např. rozvoj demokracie a pluralismu), ekonomické, vědecko-technické i kulturní (v širokém smyslu tohoto slova).

Z diachronního pohledu není globalizace jevem novým, ale staronovým. V dějinách lidstva se střídají období, kdy dominují tendence ke konvergentnímu vývoji světa, a období, kdy vývoj postupuje divergentně. My nyní prožíváme období, kdy dominuje proces sblížování. Předchůdci dnešního jazyka-globalizátora (tj. angličtiny) byly např. latina, francouzština nebo němčina. Řadu tzv. internacionalismů či paneuropeismů je dnes, v době informační společnosti, možné interpretovat jako součást nadnárodní mentality. Internacionalismy jsou výsledkem intenzivního procesu globalizace života ve sféře informačních technologií, prostředků masové komunikace, ekonomiky, turistiky, obchodu apod. Proto se v této souvislosti mluví o „globalismech“ (Bartmiński 2000, s. 116) nebo o „evropské lize ve slovníku“ (Walczak 2000, s. 192).

Mezi nejazykové příčiny silícího procesu globalizace nepochybně patří tzv. postmoderní životní postoj, charakteristický pro stále větší okruh lidí (u nás zvláště pro mladou generaci). Jeho podstatou je pragmatismus, který bývá vykládán jako důsledek vlivu západní Evropy a Ameriky nebo přímo jako projev amerikanizace kultury. K tomu je třeba dodat, že globalizace neznamená hege-

¹ Z polského originálu *O globalizacji na gruncie językoznawstwa* (In: Mrózek, R., ed. *Horizonty edukacji językowej, literackiej i kulturowej*. Cieszyn: Uniwersytet Śląski, Filia, 2003, s. 41–49) přeložil tuto studii O. Bláha.

monii jen jednoho kulturního vzorce. Podle některých badatelů je jen otázkou času, kdy do celosvětového kulturního a informačního proudu, ve kterém dnes dominuje anglosaský svět, významně proniknou i takové gigantické kultury, jako je čínská nebo španělská.

Pro postmoderní životní postoj je mj. typické přesvědčení, že všechno musí mít nějakou užitkovou hodnotu. To vede k technologizaci a dehumanizaci života, k rozvoji tzv. masové kultury a k medializaci společnosti, ke vzniku různých kultů, jako např. kult konzumu, mladosti apod. (viz Mosiolek-Kłosińska 2000, s. 78). Zmíněný pragmatismus se dále projevuje v povrchnosti vnímání a popisu světa. V souvislosti s tím pozorujeme stále častěji nedostatek ochoty a potřeby hlouběji se vzdělávat – to se rovněž týká i jazyka jako základního nástroje, který slouží ke komunikaci a poznání.

2. Role angličtiny v procesu globalizace

Role angličtiny jako hlavního jazyka-globalizátora není v dnešní době nic, co by překvapovalo. Vyplyvá z civilizačního významu společenství, užívajících angličtinu jako univerzální prostředek komunikace na všech úrovních života. Oprávněně zdůrazňuje W. Lubaš (2000, s. 88), že „cizí vlivy jsou výrazem vnitřních potřeb (obvykle ekonomických nebo kulturních), které si vynucují i nová pojmenování, nezbytná v praktické komunikaci“. Angličtina je dnes jazykem se značnou polyvalencí a prestiží.

Pokud jde o intenzitu nebo stupeň přijímání cizích prvků do domácího jazykového systému, rozlišujeme jazyky introvertní (spíše uzavřené) a jazyky extrovertní (spíše otevřené). V jazycích (resp. společenstvích) introvertních se častěji setkáváme s xenofobií, kdežto v jazycích extrovertních se častěji vyskytuje jazykový snobismus. Dosavadní bádání dokumentuje silný vliv západních jazyků na polštinu, která (např. v porovnání s češtinou nebo slovenštinou) byla a je otevřenější vzhledem k europeismům. Neutrální slovní zásoba polštiny obsahuje daleko více europeismů, než lze pozorovat v češtině i slovenštině, a míra jejich asimilace je vyšší.

Za hlavní příčinu výpůjček z angličtiny (včetně její americké varianty) se pokládá „otevírání na Západ“ a tendence „dohnat zpoždění“, které naše země mají v oblasti civilizační. Anglicismů přibývá lavinovitě, objevují se spolu s novými reáliemi – nejde přitom jen o izolovaná slova, ale o celé série vzájemně souvisejících výrazů. Hodně je mezi nimi jednotek užívaných příležitostně, tj. majících omezený dosah (např. citáty, speciální termíny). Pozitivně je pak třeba hodnotit ty výpůjčky, které jsou motivovány pojmenovávacími potřebami (tj. nemají-li přejatá slova přesné ekvivalenty v domácím jazyce). Pravdu má však i J. Bartmiński (2000, s. 115), když tvrdí, že rovněž dublování slov domácích

a mezinárodních (a naopak) „je výhodné pro komunikaci, protože umožňuje diferencovat výpovědi na škále, jejímiž krajními body jsou *naše* a *cizí*, tj. s ohledem na adresáta blízkého nebo vzdáleného, polského nebo zahraničního“.

Pochybnosti budí ty anglické výrazy, které se objevují vedle výrazů domácích a nevzášejí do textu po sémantické ani stylistické stránce nic nového – jsou často projevem snobismu (Dunaj 2000) nebo jazykové módy (o tom níže). Přejímání, které se děje ve větší míře a zároveň bezdůvodně, obvykle plyne z názoru, že výrazy znějící cize jsou ve srovnání s domácími „lepší“ (Dąbrowska 2000). Lze jen souhlasit s T. Smółkowou (2000, s. 55), že spíše negativně je třeba hodnotit ty výpůjčky, „jejichž motivací byly faktory psychologické nebo dokonce jen obchodní (např. v reklamě)“. V takovém případě už často nejde o výpůjčky jednotlivých výrazů, ale o užívání angličtiny místo jazyka domácího. Český lingvista K. Pala (1999, s. 86–87) nazval tento fenomén bastardizací jazyka. Podle něj zde jde „o užívání původem anglických výrazů či zkratk neústrojně pouhým přenesením do češtiny...“ S bastardizací jazyka se setkáváme hlavně v internetové komunikaci.

V souvislosti s postupujícím procesem integrace do Evropské unie se v české publicistice diskutuje (např. in Grohová – Mocek 2001) rovněž o vlivu tzv. eurožargonu na češtinu. Jazyk bruselských diplomatů – jenž novináři někdy označují za „jazyk z jiné planety“ – je přesycený různými cizími frázemi, termíny a zkratkami, které jsou pro nezavěšené čtenáře textů o Evropské unii nesrozumitelné. Podle českých lingvistů, zabývajících se tímto tématem, však postupné pronikání „euroismů“ však charakter češtiny (po přijetí České republiky do Evropské unie) zásadním způsobem nepoznamená. Uvádí se, že vliv „eurojazyka“ nebude větší než vliv angličtiny.

Výpůjčky z angličtiny je třeba hodnotit také z hlediska toho, v jakých funkčních stylech vystupují. Např. v oblasti marketingové – jak ukázala A. Dąbrowska (2000, s. 139) – se výrazně diferencovaly tři funkční podstyly: podstyl příručkový, podstyl publicistický a slang pracovníků marketingu. V prvním zmíněném podstylu je patrná snaha „zbytečně nevyzdobovat polský text velkým množstvím anglických termínů“. V publicistických textech autoři naopak často své výpovědi přesycují anglickými termíny, kterými jsou – jak se nejednou zdá – přímo okouzleni. A ve slangu pracovníků marketingu pozorujeme také výraznou chuť „pochlubit se“ znalostí cizí terminologie. Tímto způsobem dávají pracovníci marketingu jazykovými prostředky na srozuměnou, že jedině oni jsou osobami kompetentními, tvořícími uzavřený kruh zasvěcenců.

3. Móda v jazyce a kulturní vzorce

Jazyk jako jedna z forem lidského chování často podléhá módě. Shodně s K. Ožogem (2000) definujeme jako módu v jazyce takový široce rozšířený způsob komunikace, při kterém se v určitém jazykovém společenství charakteristicky často užívá konkrétních, obvykle nových jazykových forem. Móda v jazyce jako fenomén na pomezí psychologie a jazykovědy sice nemá hranice, ale je determinována časem. Některé módní výrazy ze současného jazyka mohou postupem času pozbyt své aktuálnosti a vyjít z užívání.

Mezi hlavní mechanismy, stimulující a podporující fenomén módy, lze zařadit potřebu identifikovat se s určitou společenskou skupinou, posílit vazby uvnitř této skupiny, včetně vzájemné solidarity a prestiže, a být lepší než jiní. W. Pisarek (1993, s. 60) rozlišuje v kulturních vzorcích, které jsou dnes módní, čtyři hlavní elementy: a) anglickost/americkost; b) mediálnost; c) vulgárnost; d) spjatost se sférou komerce. Ukazuje se, že stále nejdůležitější je obecná módní orientace na Západ, která je dnes v našich zemích umocněna snahou účastnit se evropských struktur (Evropská unie je nástrojem globalizace). V módním kulturním vzorci výrazně působí (rovněž na jazyk) i skutečnost, že jsou lidé fascinováni civilizačním postupem a technickým rozvojem Západu v různých oblastech – jsou uhranuti „novou dobou“. O vlivu tzv. módy svobodného stylu stylu života se zmíníme ještě níže.

4. Nárůst vlivu „zdola“ ve veřejné komunikaci

S postmoderním životním postojem je svázán módní nonkonformismus (v orig. *moda na luz*, pozn. překl.), programové nerespektování jazykových norem autory textů. Manifestuje se zde názor, že vlastně neexistují žádná omezení situační, etická nebo jiná, která by ovlivňovala jazykové chování. Tento jev lze pozorovat v silicím procesu pronikání výrazů ze substandardních variet národního jazyka do oficiální, resp. veřejné komunikace (nejen v polském prostředí), v níž se dříve závazně užívalo kodifikované variety jazyka, nebo v častějším výskytu expresivních výrazů (nepřinášejících do veřejné komunikace po obsahové stránce nic nového kromě evaluativnosti a emocí), a dokonce vulgarismů.

K jevu označovanému jako agresivní pronikání substandardu do veřejné komunikace je třeba přistupovat komplexně. Na komplexnost tohoto jevu upozorňuje např. W. Lubaš (2000), který zejm. formuluje argumenty PRO a PROTI zmíněnému vlivu „zdola“. Mezi argumenty PRO lze zařadit: svěžest tohoto typu komunikace, přirozenost, bohatství, humor, trefnost, ironizování (event.) zkonstatěle praxe. Argumenty PROTI pak jsou: neomalenost, zběžnost, prostota, agresivita, nedostatek elegance, pochybná estetičnost, event. narušování etických

norem (např. jazykovou manipulací). V této souvislosti je nutno přiznat, že využívání substandardních prostředků nabízí autorovi textu lepší možnosti, jak svůj projev komponovat. To je jeden z faktů, ve kterém bychom měli hledat tajemství nebyvalé expanze substandardních jazykových prvků do veřejné komunikace. O průniku substandardních prvků do stylů, které byly do té doby doménou jazykových prostředků kodifikovaných, rozhodují nejen faktory vnitrojazykové, ale i (především) vnějazykové. Do první skupiny patří např. neohraničenost gramatických kategorií (např. slovních druhů, osoby, čísla, obecně flexe), pružnost sémantického rozsahu lexémů (kolísání od výrazné obecnosti významů k naprosto konkrétnosti) a idiomatický charakter lexémů. Mezi činitele vnější pak lze počítat rozšíření spektra komunikačních platforem, svobodu veřejného projevu, téměř dokonanou systematickou pauperizaci inteligence, zobecnění nízké mediální kultury, přejímání nekomplikované popkultury z kulturních vzorců amerických, stále emocionální napětí v transformující se společnosti, které se projevuje v hašteření a v proměnách životního stylu i morálních hodnot.

Mediální komunikace, která pro řadu uživatelů jazyka představuje komunikaci vzorovou, se čím dál více vyvíjí směrem k substandardu. Důležitým faktorem je dnes jistě věk – starší generace jsou konzervativnější. Věk mluvčích má dnes daleko větší vliv na rozdíly ve způsobu zacházení s jazykem než jejich vzdělání. Také rozšíření palety prostředků, jimiž lze komunikovat, s sebou nese kvalitativní změny. Např. podle H. Satkiewicz (2000, s. 70–71) se substandardními jazykovými prostředky informace předávají kondenzovaněji, mohou umožnit snadnější dorozumění a zmenšují odstup mezi oficiálností a každodenností: „Představují tedy pro veřejnou komunikaci velmi výhodný prostředek.“

Tytéž důvody rozhodují o schopnosti slov s expresivním příznakem postupně se neutralizovat. Neutralizace substandardních jazykových prostředků nezůstane bez vlivu na dosavadní hranice mezi funkčními styly. Dochází k rozvolnění pravidel jednotlivých stylistických žánrů a k narušování zásad jazykové etikety. Jednoznačně negativní stránkou substandardizace je také to, že neutralizace konkrétních rysů substandardního jazyka bude příčinou prohloubení vulgarizace veřejné komunikace – právě vulgárnost nejednou dominuje nad metaforikou a zábavností, kterou do veřejné komunikace substandardní jazykové prostředky vnášejí, a dochází zde tedy jasně „k překračování hranic dobrého vkusu“ (Satkiewicz 2000, s. 74).

5. Vulgarizace jazyka v kontextu globalizace

Vulgarizace jazyka (nebo jazyková agrese) patří jednoznačně k negativním jevům, které se dnes šíří pod vlivem globalizace, a to nejen v našem společenství. Např. v japonštině, která disponuje jen malým množstvím nadávek, kleteb

a vulgárních výrazů, se dnes projevuje výrazná eroze „zdvořilého jazyka“. Tento proces se spatřuje v zanikání speciálních forem vyjadřujících tzv. stupně zdvořilosti. Naše jazyky disponují naopak bohatým repertoárem prostředků k vytváření jazykové agrese: např. způsoby derivace odchylní se od zvyklostí v běžném jazyce, různé typy kompozice, modifikace ustálených frazeologických spojení a kolokability výrazů, stejně jako vnitřní výpůjčky.

Termínem jazyková agrese obecně rozumíme jazykové chování, při němž je verbalizován protest nebo hněv, jehož adresátem jsou osoby nebo instituce, a při němž jde také vůbec o vyjádření krajně negativního vztahu ke zmíněným adresátům. To vše se děje zejm. za využití kombinace výrazů nebo obrátů, které jsou v současném jazykovém úzu oficiálních projevů pocítovány jako „nevhodné, sprosté, neslušné nebo hrubé“ (Mazur – Rzeszutko 2000).

Mezi faktory, které jsou v pozadí nárůstu jazykové agrese v současné komunikaci, patří zejm.:

- a) potřeba vyjádřit emoce (chuť zesměšnit a ponížit komunikačního partnera);
- b) obecně pocit svobody, přecházející postupně až v ignorování veškerých společenských norem (viz výše „bycie na luzie“, tj. bezohledně nonkonformní životní styl);
- c) snižování prestiže národního jazyka, zejm. jeho kodifikované variety;
- d) obecná pauperizace velké části společnosti;
- e) snižování úrovně kultury mezilidského soužití;
- f) expanze užívání substandardních jazykových prostředků a expresivních výrazů ze slangů aj. (do funkční pozice, uvolněné neutralizovanými expresivními elementy, plynule postupují vulgarismy).

Slovní zásoba zmíněná v posledním bodě f) – doposud výrazně příznaková – je pak „oficializována“ prostřednictvím užívání v psané publicistice, v rádiu a v televizi. Repertoár a frekvence vulgárních výrazů roste i v kinematografii, zvláště v angloamerických filmech z tzv. nezávislé produkce. Podle Entertainment Research Group, která sleduje užívání obscénních výrazů v konkrétních filmech, je možno frekvenci výrazů typu *shit*, *fuck*, *fuck you*, *fuckin* apod. v některých filmech vyjádřit ve stovkách. To se výrazně projevuje v dabingu, kde jsou překladatelé nuceni pro vulgarismy v dialogích hledat vhodné ekvivalenty (Spáčilová 2001). Verbalizace emocí se stále častěji vyskytuje i v politice. Podle některých badatelů (viz např. Wiśniewska 1994, Kowalikowa 1995) se velmi expresivního lexika užívá také ve škole (nejen v mluvě žáků, ale také i při komunikaci s učitelem). Nebezpečné je to, že užívání těchto prostředků není vždy vědomé. Tomu by ve škole měla být věnována zvláštní pozornost.

6. Závěrečné úvahy

1. Nesnadná a riskantní je prognóza, jak bude globalizace (včetně jejích projevů v jazyce) postupovat. Pokud jde o státy sjednocené v Evropské unii, můžeme např. ve shodě s W. Lubašem (2000, s. 102) předvídat, že globalizace jazyka bude v Evropě v nejbližších desetiletích dále postupovat. Ve funkci jazyka-globalizátora se ustálí angličtina, zatímco jednotlivé národní jazyky budou plnit funkce spíše lokální nebo funkce národně identifikační. Zásadní je však otázka, jak silný bude v takovém případě vliv těch jazykových společenství, ve kterých trvale žije přesvědčení, že mateřský jazyk není jen praktickým nástrojem komunikace, ale také jednou z nejdůležitějších duchovních hodnot národního společenství. B. Walczak (2000), který podrobně (ze synchronního hlediska) popsal, jak spolupůsobí protichůdné procesy jazykové unifikace a diferenciaci, soudí, že na úrovni praktické komunikace jsou jisté formy a projevy integrace nepochybně žádoucí a užitečné, ale že „v podmínkách evropské (...) i globální integrace nemusí nutně dojít k vymizení pluralismu, který je největším kulturním bohatstvím lidstva“ (s. 193). Tento pohled v současnosti převažuje.

2. Nepřátelé globalizace a euroskeptici naznačují, že tento proces vede k ohrožení identity národů a jejich národních jazyků, k degradaci jazyka, k jeho poklesnutí do role pouhého místního dorozumívacího prostředku. Zde je třeba připomenout, že základní pravidlo procesu globalizace je vnímat svět jako celek a současně respektovat jeho jednotlivé části, všít si místních specifik. Místní kultury a styly života budou zachovány. Postmodernismus oceňuje to, co je jedinečné, neopakovatelné, situačně a lokálně vázané (Morszczyńska 2000, s. 235). Tzv. model eurofonický, který definuje jazykové nástroje pro obyvatele budoucí sjednocené Evropy, předpokládá povinnou variantní trojjazyčnost. Jejimi součástmi jsou: a) znalost mateřského (národního) jazyka; b) znalost jazyka jedné sousední země; c) znalost cizího jazyka mezinárodního významu. Důležité je i to, že jednou ze základních podmínek realizace těchto záměrů je preferování jazykových dovedností před znalostmi obecnějšího charakteru (Kapica 2000, s. 206). To se týká především výuky cizích jazyků.

3. Výrazným znakem globalizace je přesycení informacemi. Škola je povinna učit a naučit žáky rozlišovat mezi těmi vnějšími civilizačními impulsy, které je vhodné začlenit do vlastní kultury, životního stylu a systému hodnot, a těmi, které je třeba odmítnout. Globalizace dává možnost výběru.

4. Postmodernisté dnes často považují kodifikaci jazyka (v rovině lexikální, gramatické, ortoepické i ortografické) za jakýsi přežitek z dob totality, za prostředek omezující svobodu vyjadřování jednotlivce. Zde je třeba poznamenat, že

každé kolektivní konání a chování musí podléhat jednotlicímu principu v podobě norem a zásad závazných pro všechny. To se týká také jazykového chování. *Nowy słownik poprawnej polszczyzny* (red. A. Markowski, Warszawa 1999) je nepochybně dobrou kodifikační příručkou a metodologicky moderním průvodcem po polštině konce 20. stol., ale aktuálním potřebám školy i širokého okruhu uživatelů jazyka by lépe vyhovovalo školní, více selektivní vydání tohoto slovníku. V tomto smyslu (do jisté míry) dobře vyhovuje *Praktyczny słownik poprawnej polszczyzny – Nie tylko dla młodzieży* (red. A. Markowski, Warszawa 1995).

5. Ve výuce mateřského jazyka je vhodné věnovat více pozornosti vývojovým tendencím, sociolingvistickým a psycholingvistickým procesům a též problematice jazykové pragmatiky. Jde o to, aby uživatel jazyka lépe rozuměl tomu, jak jazyk jako hlavní nástroj společenské interakce v současnosti funguje. Polská lingvistika v tomto směru disponuje již bohatými a aktuálními výsledky (viz níže v seznamu literatury).

Literatura (výběrová)

- BARTMIŃSKI, J. (2000). Pasywne i aktywne paneuropeizmy we współczesnym języku polskim. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 109–116.
- DĄBROWSKA, A. (2000). Sampling, vanselling, merchandising. O słownictwie pracowników marketingu. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 132–140.
- DANEŠ, F. a kol. (1997). *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha.
- DUNAJ, B. (2000). *Nowe słownictwo w leksykografii*. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 33–38.
- Encyklopedia kultury polskiej XX w.* (1993). T. 2 – *Współczesny język polski* (red. BARTMIŃSKI, J.). Wrocław.
- FILIPEC, J. (1998). Dynamika lexika v proměnách české národní společnosti 20. století. In: *Najnowsze dzieje języków słowiańskich – Český jazyk*. Opole, s. 180–196.
- GROHOVÁ, J. – MOCEK, M. (2001). Eurojazyk: řeč z Marsu? *Mladá fronta DNES*, 30. července 2001, s. B1, B4.
- KAPICA, G. (2000). Język obcy w systemie edukacji wczesnoszkolnej. In: MRÓZEK, R., ed. *Język w przestrzeni edukacyjnej*. Katowice, s. 215–223.
- KOWALIKOWA, J. (1995). Między kulturą języka a skutecznością komunikacyjną, czyli jak się mówi dzisiaj w szkole. In: PISAREK, W. – ZGÓŁKOWA, H., eds. *Kultura języka dziś*. Poznań, s. 214–223.

- LOTKO, E. (2000). Co odhaluje analiza neologizmů v současné češtině? In: WRÓBEL, H., ed. *Studia z filologii słowiańskiej ofiarowane profesor Teresie Zofii Orłoś*. Kraków, s. 137–141.
- LOTKO, E. (2002). O některých vývojových tendencích v současné slovní zásobě a jejich příčinách (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny). In: *Slovanské studie – Studia slavica* 5. Ostrava, s. 7–23.
- LUBAŚ, W. (2000). Europejski językowy globalizm i etnonacjonalny separatyzm. In: MRÓZEK, R., ed. *Język w przestrzeni edukacyjnej*. Katowice, s. 87–103.
- LUBAŚ, W. (2000). Rola słownictwa potocznego w polszczyźnie ostatniego dziesięciolecia. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 59–68.
- MAJKOWSKA, G. (1996). O języku polskiej prasy. In: MIODEK, J., ed. *O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny*. Wrocław, s. 85–99.
- MAZUR, J. – RZESZUTKO, M. (2000). Słownictwo „NIE” jako przykład agresji i wulgaryzacji języka we współczesnej polszczyźnie. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 149–160.
- MORSZCZYŃSKA, U. (2000). Wypowiedzi normatywne w pedagogice modernistycznej a programowa antynormatywność postmodernistycznych nurtów pedagogiki. In: MRÓZEK, R., ed. *Kultura – język – edukacja*. Katowice, s. 223–245.
- MOSIOŁEK-KŁOSIŃSKA, K. (2000). Polskie słownictwo okresu 1989–1999 na tle współczesnych zjawisk kulturowych. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 75–85.
- ÓZÓG, K. (2000). Wyrazy modne i nadużywane w polszczyźnie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 87–94.
- PALA, K. (1999). Zásady pozitivní komunikace. In: JELÍNEK, M. – ŠVANDOVÁ, B. a kol. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno, s. 75–99.
- PISAREK, W. (1993). Moda w języku. *Ojczyzna Polszczyzna*, č. 3, s. 60.
- PISAREK, W. (1994). Polszczyzna oficjalna na tle innych jej odmian. In: KURZOWA, Z. – ŚLIWIŃSKI, W., eds. *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*. Kraków, s. 13–22.
- RZESZUTEK, M. (2000). Słownictwo środowisk młodzieżowych w okresie polskiej transformacji. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 171–177.
- SATKIEWICZ, H. (1996). Język polskich mediów w okresie przekształceń ustrojowych – główne tendencje. In: SZYLKO-SKOCZNY, M. – ADAMOWSKI, J., eds. *Polskie przemiany lat 90-tych*. Warszawa, s. 233–237.
- SATKIEWICZ, H. (2000). Neutralizacja nacechowania stylistycznego i ekspresywnego w słownictwie współczesnej polszczyzny. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 69–74.

- SCHABOWSKA, M. (1994). Funkcje elementów potocznych we współczesnym języku oficjalnym. In: KURZOWA, Z. – ŚLIWIŃSKI, W., eds. *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*. Kraków, s. 67–73.
- SKUBALANKA, T. (2000). Zmienność współczesnego słownictwa polskiego (na przykładzie słownictwa mody i kuchni). In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 95–100.
- SKUDRZYKOWA, A. – URBAN, K. (2000). *Mały słownik terminów z zakresu socjolingwistyki i pragmatyki językowej*. Kraków – Warszawa.
- SMÓŁKOWA, T. (2000). *Leksyka w początkowym okresie przemian ustrojowych. Rodzaje zmian*. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 51–58.
- SOBCZAK, B. (2000). Słownictwo wprowadzone do polszczyzny w drugiej połowie XX wieku. In: MAZUR, J., ed. *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*. Lublin, s. 39–49.
- SPÁČILOVÁ, M. (2001). Překladatelé musí znát nadávky. *Mladá fronta DNES*. 7. července 2001, s. C 4.
- WALCZAK, B. (1987). Między snobizmem i modą a potrzebami języka. Poznań.
- WALCZAK, B. (2000). Uniwersalizm czy partykularyzm? (Procesy unifikacji i dyferencjacji językowej dziś i jutro). In: MRÓZEK, R., ed. *Kultura – język – edukacja*. Katowice, s. 183–193.
- WIŚNIEWSKA, H. (1994). Co począć z wulgaryzmami. *Polonistyka*, s. 82–86.

On globalization from linguistic point of view

There is need to study the tendencies of language development, sociolinguistic and psycholinguistic processes and pragmalinguistics in the mother language education. Most important topic is to give to users of language information about the current functioning of language as the main instrument of social interaction. Today the Polish linguistics has the rich and actual results in this topic.

prof. PhDr. Edvard Lotko, CSc.

Publikováno za podpory projektu *Vzdělávací cyklus Moderní mluvnice češtiny pro studenty magisterských a doktorských programů* (ESF, OPVK, reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0275).